

DOI: <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-06>

УДК (UDC): 371.13:378.1

О. О. ОНИЩЕНКО,

аспірант кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти

e-mail: aa.unimed@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6686-298X>*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,*

майдан Свободи, 6, м. Харків, Україна, 61022

**МЕТОДИЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН:
ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ**

Мета. Обґрунтувати актуальність проблеми методичної культури майбутнього викладача правових дисциплін; визначити сутність понять «культура», «методична культура» в науковій літературі; надати авторське визначення поняття «методична культура майбутнього викладача правових дисциплін».

Методи. Використано методи теоретичного аналізу актуальних, наукових досліджень, нормативно-правових документів і законодавчих актів, а саме: для уточнення змісту досліджуваних понять – систематизацію й узагальнення; для узагальнення теоретико-методологічних проблем дослідження – аналіз і синтез; сутнісного наповнення категорії «методична культура педагога правових дисциплін» – узагальнення та одночасна конкретизація.

Результати. Обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми на сучасному етапі модернізації та трансформації освіти в умовах реалізації освітніх стандартів професійної освіти. Відзначено, що відбулося суттєве розширення змістовного поля професійної діяльності викладача, пов'язаного з навчально-методичним забезпеченням освітнього процесу: розробка навчальної програмної документації, способів контролю, методичного забезпечення освітнього процесу, конструювання навчального матеріалу відповідно до вимог державного освітнього стандарту. Все зазначене висуває підвищені вимоги до методичної діяльності викладача, його методичної культури, вимагає нового усвідомлення сутності методичної культури викладача. Проаналізовано, що в сучасній науковій літературі виокремлюють різні підходи до вивчення поняття методична культура викладача сформована на високому рівні методична культура дає можливість викладачеві орієнтуватись у сучасних науково-методичних підходах до здійснення педагогічної діяльності, ефективно використовувати інноваційні та нові інформаційні технології навчання. Сформований високий рівень методичної культури не тільки допоможе використовувати і адаптувати готові методичні рішення, а й самостійно шукати нові педагогічні ідеї; мобільно, творчо втілювати в освітній процес нові досягнення педагогіки, психології та предметних методик. Проаналізовано різні підходи до визначення поняття «культура», «педагогічна культура», «педагогічна культура педагога» і систематизовано різноманіття визначень, при цьому виокремлюючи сутнісні ознаки цієї категорії. Аналіз різних точок зору свідчить про те, що вчені розглядають дефініцію «методична культура» по-різному. Одні дослідники визначають, що методична культура – це певна структура у методичній підготовці викладача, що має структурні компоненти; інші – як необхідний набір методичних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, треті – комплекс методичних знань, методичного мислення, особистісних якостей, де провідна роль приділяється морально-психологічним якостям тощо. Визначено, що методична культура є сукупністю особистісних досягнень викладача, пов'язаних із освоєнням даних культурних норм, за допомогою професійної взаємодії з професійно-педагогічним співтовариством. Методична культура викладача правових дисциплін включає розуміння сутності навчально-виховного процесу у вищій школі, застосування різноманітних методів і форм навчання та виховання, а також умінь адаптувати свої методики під різні групи здобувачів освіти та вибору вектора професійно-особистісного саморозвитку.

Висновки. На основі узагальнення і одночасної конкретизації наукових підходів і поглядів методичну культуру викладачів правових дисциплін визначено як складне особистісне утворення, що представляє сукупність особистісних якостей та професійних дій, таких як: здатність творчо організовувати педагогічний процес; здатність використовувати різні засоби, форми, методи та прийоми у вирішенні методичних завдань; здатність конструювати педагогічну взаємодію зі здобувачами освіти з урахуванням співробітництва; здатність до рефлексії та саморозвитку з метою успішної реалізації методичної діяльності та накопичення методичного досвіду.

© Оніщенко О. О., 2024

[Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\).](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

КЛЮЧОВІ СЛОВА: культура, методична культура, методична культура викладача правових дисциплін, здобувач освіти, заклад вищої освіти.

Як цитувати: Онищенко О. О. Методична культура викладача правових дисциплін: дослідження феномену. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. Вип. 83. С.60-73. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-06>

In cites: Onyshchenko O. O. (2024). Methodological culture of a teacher of law disciplines: research of the phenomenon. *Problems of Engineering Pedagogic Education*, (83), 60-73. <https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-06> (in Ukrainian)

Вступ

Освіта є важливим компонентом правового та економічного розвитку країни, оскільки освітня діяльність у сучасному інформаційному суспільстві суттєво перетинається з правовою сферою життя суспільства. Системні трансформаційні зміни в суспільстві доводять, що розвиток правової освіти стає не тільки наднеобхідним, а й важливим фактором соціально-політичного прогресу, оскільки система правової освіти є значущим чинником формування правосвідомості та правової культури особистості, її ціннісних орієнтацій та активної громадської позиції в суспільстві. Надання правової освіти в Україні, як процесу формування знань про права, свободи й обов'язки людини та вмінь і навичок використання цих знань у житті, здійснюється в усіх навчальних закладах. Тому дослідники приділяють значну увагу до різних аспектів розвитку правової освіти в Україні як викладання правових дисциплін у закладах освіти [1, с. 209]. Перед системою освіти особливо гостро постає проблема вдосконалення роботи закладів вищої освіти щодо навчання і виховання майбутніх викладачів правових дисциплін, для формування високоякісних професіоналів, що мають активну професійну і життєву позиції та творчий підхід до професійної діяльності.

Відповідно до Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), «головним завданням трансформації педагогічної освіти є забезпечення її випереджувального розвитку. Відповідно до цього, рівень освіченості (включаючи усереднений рівень здобутої формальної освіти) педагогічної спільноти повинен неперервно зростати за рахунок підвищення освітнього рівня молодих фахівців, а також особистісного розвитку педагогічних працівників» [2]. У Педагогічній Конституції Європи (2013)

наголошується, що «головним завданням підготовки європейського вчителя є формування здатності до практичної навчально-виховної діяльності як динамічного поєднання етичних цінностей і когнітивних, метакогнітивних, міжособистісних і практичних вмінь та навичок, знань та розуміння» [3, с. 175]. Тобто одним із центральних компонентів модернізації визначено системну підготовку і підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів адекватну суспільству і державним вимогам. У сучасних умовах трансформаційного розвитку освіти значну увагу приділено методичній культурі викладачів.

Аналіз наукових джерел вказує на те, що проблема методичної культури викладача є актуальною і перебуває в полі зору багатьох учених, які розглядають методичну культуру з різних позицій. Незважаючи на те, що існують різні точки зору вчених на цю проблему, можемо відзначити загальну позицію в підходах – для здійснення викладацької діяльності на високому професійному рівні сучасному викладачеві закладу вищої освіти необхідні обов'язково глибинні методичні знання, уміння та навички, здатність оперувати ними для ефективного вирішення професійно-методичних проблем. Положення про те, що методична культура виступає найважливішим компонентом професійно-педагогічної культури та неодмінною складовою педагогічної освіти є аксіомою для сучасного етапу розвитку педагогічної теорії та практики (В. М. Гриньова, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, В. О. Кравцов, О. В. Уваркіна, О. В. Філоненко та ін). Проте існує явне протиріччя між усвідомленням значущості методичної культури в структурі професійно-педагогічної культури та

нерозробленістю як онтологічних уявлень, так і механізмів формування методичної культури педагога в сучасній системі безперервної освіти.

Актуальність проблеми розвитку методичної культури педагога пов'язана з питаннями ефективності та продуктивності дослідницької практики у сфері освіти, необхідності забезпечення зв'язку освітнього процесу з науковими дослідженнями та інноваційною педагогічною практикою, подолання розриву між науковим мисленням та застосуванням наукових знань, упровадженням технологічно втілених прикладних результатів науково-дослідної, інноваційної та проєктної діяльності у сферу освіти тощо. Підвищення рівня методичної культури викладача виступає одним із резервів, здатних актуалізувати можливості освіти, науки та педагогічної практики для забезпечення високої якості

освіти. Процес формування методичної культури майбутніх викладачів правових дисциплін необхідно спрямувати таким чином, щоб відбувалося залучення кожного учасника до методичної активної діяльності через набуття методичного досвіду шляхом розв'язання актуальних методичних завдань, і це дозволить здобувачам освіти рухатися від більш низького рівня методичної культури до більш високого, від репродуктивного виконання методичних завдань до творчого.

Незважаючи на значний інтерес науковців до проблеми методичної культури, аналіз наукових праць свідчить, що проблема формування методичної культури викладача ще не стала предметом спеціального дослідження; недостатньо глибоко обґрунтовано її теоретичні засади та шляхи реалізації у педагогічній практиці, що негативно відбивається на рівні професіоналізму викладача.

Об'єкти та методи дослідження

Використано методи теоретичного аналізу актуальних, наукових досліджень, нормативно-правових документів і законодавчих актів, а саме: для уточнення змісту досліджуваних понять – систематизацію й узагальнення; для узагальнення теоретико-методологічних

проблем дослідження – аналіз і синтез; сутнісного наповнення категорії «методична культура педагога правових дисциплін» – узагальнення та одночасна конкретизація. Об'єктом дослідження є аналіз феномену «методична культура викладача правових дисциплін».

Результати та обговорення

Сучасні тенденції в освітньому процесі – чітко окреслені пріоритети освіти, компетентнісний підхід, дворівнева система вищої освіти, гуманізація та демократизація, обумовлені зміною освітніх парадигм та входженням у Болонську систему, актуалізують проблеми якості освіти, що невід'ємно пов'язано з підвищенням вимог, що пред'являються до професіоналізму кадрового потенціалу вищої школи. Якісна освіта стає одним із головних чинників успіху на шляху розвитку інформаційного суспільства, а педагог є одночасно і об'єктом, і провідником позитивних змін. Ефективність педагогічної діяльності конкретного викладача обумовлена ступенем його загальнокультурного рівня, результативністю науково-дослідної діяльності, професійною компетентністю, володінням інноваційними методиками, психолого-педагогічною та соціально-

гуманітарною підготовленістю. У сучасних умовах прискорення і збільшення інформаційних потоків, необхідності швидкого реагування освітніх практик, застарілості педагогічної системи і досвіду, розвитку новітніх інноваційних педагогічних технологій, варіативності навчально-методичних комплексів тощо, актуалізувалася проблема методичної культури викладачів правових дисциплін. У наукових дослідженнях проблеми змісту, сутності методичної культури її формування пов'язують із методичною підготовкою майбутнього вчителя, і майбутнього викладача.

Важливість аспекту виховання культури під час підготовки педагога підтверджується і вектором, що намітився в перебудові системи вищої педагогічної освіти і, як наслідок, вимагає перегляду всіх складових культури, що визначають сучасного вчителя: педагогічної,

методичної, дослідницької тощо. Сучасні фахівці з різних галузей наук про людину: філософії, психології, педагогіки, політології, соціології, розглядають у різному контексті поняття «культура вчителя», «професійно-педагогічна культура» [4, 5, 6, 7]. Але її цілеспрямовані наукові дослідження з'явилися лише наприкінці XX століття. На основі теоретичного аналізу наукової літератури встановлено, що поняття «культура» визначають у соціально-історичному аспекті як багатозначне, складне та багатоваріантне. Проаналізувавши велику кількість визначень поняття «культура», ми виділили такі основні ідеї: культура за сутністю є гуманістичною, людинотворчою і полягає в конкретизації загальнолюдських цінностей відповідно до кожної людини; людина є одночасно і продуктом і творцем культури; головне джерело культури – це діяльність людини і культура включає в себе її способи і результати; людина є носієм і ретранслятором культури, що є механізмом регламентації і регуляції поведінки та діяльності людини. Тобто, культура – це специфічно людський спосіб буття, що визначає всю практичну і духовну активність людини, її взаємодію з навколишнім світом і собою [8].

У більш вузькому розумінні культура – це сфера духовного життя суспільства, в яку включено насамперед системи виховання, освіти, мистецтва, а також заклади, установи й організації, що забезпечують їх функціонування. Водночас культуру розглядають як рівень вихованості, освіченості людей, оволодіння певною галуззю знань або діяльності. Усі елементи особистісної культури: розумовою, моральною, правовою, естетичною, політичною та ін. реалізовані в професійно-педагогічній культурі викладача, оскільки вона є інтегральним показником всіх цих видів культур, складається з них і водночас їх містить [9, с. 59–60]. Зазначимо, що в педагогічній науці відсутня одностайність щодо визначення поняття «професійна культура викладача» і вживаються терміни «професійна культура», «педагогічна культура», «професійно-педагогічна культура». В. В. Зелюк вважає терміни професійна і педагогічна культура синонімами та стверджує, що існує ширше поняття –

«культура майбутнього вчителя», що, на його думку, поєднує в собі різні зазначені види культури, в тому числі і професійну [10, с. 25]. Складовими педагогічної культури, на думку багатьох учених, є: науковий світогляд та ерудиція, духовний розвиток, педагогічні здібності, особистісні якості, педагогічна техніка, педагогічна майстерність, методична культура, культура мови і спілкування, прагнення до саморозвитку та самовдосконаленню.

На наш погляд, найбільш повний і послідовний розгляд феномену «педагогічна культура вчителя» представлено у роботах В. М. Гриньової. Вона зазначає, «що педагогічна культура як видове поняття духовної культури є інтегрованою динамічною характеристикою особистості майбутнього вчителя, відносно стійкою відкритою саморегульованою системою взаємопов'язаних цінностей, яка зумовлює його професійно-педагогічну діяльність гуманістичної спрямованості» [11, с. 131].

Розглянемо, один із найважливіших компонентів професійно-педагогічної діяльності викладача – методичну діяльність і вона, посідаючи одне з провідних спрямувань становлення і розвитку викладача як професіонала та особистості, орієнтована на планування і організацію методичної роботи, пошук нових інноваційних шляхів розв'язання методичних проблем, реалізацію різноманітних форм, методів та технологій навчання, розвиток творчості й креативності в самореалізації викладача [12]. Як суб'єкт педагогічного процесу, майбутній викладач здобуває педагогічну спеціальну освіту, усвідомлюючи свою відповідальність перед суспільством за підготовку майбутніх поколінь. Як об'єкт педагогічного процесу викладач в результаті безперервної освіти, самовиховання, спілкування зі здобувачами освіти зазнає виховного впливу, прагне до саморозвитку і самовдосконалення, формує свою професійно-педагогічну культуру і методичну культуру як одну з її складових. Методична культура викладача – це інтегрована характеристика його особистості, яка відображує здатність ефективно здійснювати навчально-виховну діяльність, ефективно взаємодіяти зі

здобувачами освіти. Поза нею педагогічна діяльність виявляється малоефективною.

Вважаючи методичну підготовку найважливішою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів, у матеріалах статті подано результати дослідження категорії «методична культура» і намітимо шляхи її формування та вдосконалення під час узагальнення та одночасної конкретизації цих результатів із позиції сутнісного наповнення. Зазначимо, що аналіз педагогічних і, зокрема, методичних досліджень дозволяє виділити такі основні позиції, представлені в рамках вирішення проблеми методичної культури здобувачів освіти:

- розроблено поняттєвий апарат, проведено аналітичний огляд підходів до визначення поняття «методична культура» в роботах І. А. Княжевої, О. Б. Бігич, І. О. Пальшкової, розглянуто співвідношення цього поняття з поняттям «методична компетентність» в роботах О. О. Біляковської, Л. Ю. Сімоненко, запроваджено поняття «інноваційна методична культура» Р. М. Пріма;

- виділено фактори, що визначають специфіку процесу формування методичної культури – Н. Г. Ничкало, Т. А. Ніколайчук Ю. В.;

- виділені діяльні характеристики, що дозволяють судити про рівень сформованості методичної культури в роботах В. М. Гриньової, О. О. Павленко;

- виділено основні компоненти та складові методичної культури у роботах О. А. Кучерук, Т. А. Ніколайчук, структуру професійної компетентності учителів правознавства О. О. Шестопалюк, В. Прокопчук.

Однак представлені результати не доведено до рівня методичної системи, а при формулюванні висновків дослідниками, як правило, не конкретизується специфіка підготовки здобувачів освіти на різних ступенях освіти. Систематизація різних підходів до розуміння методичної культури показує, що головним у цьому феномені різні автори вбачають здатності вирішувати методичні завдання викладачем.

Крім цих підходів, мають місце й інші підходи до розуміння методичної культури викладача, аналіз яких дозволяє розуміти сутність методичної культури викладача

вищої школи та виділити її основні компоненти:

- професійна оцінка викладача, що включає знання та досвід практичної діяльності у своїй професійній галузі, що дозволить передавати актуальну інформацію та тенденції галузевого розвитку здобувачам освіти;

- індивідуальний підхід до здобувача освіти, який відображається у використанні різноманітних методів викладання, гнучкий адаптації програми під їх потреби, допомогти здобувачам освіти в освоєнні освітньої програми;

- уміння ясно і зрозуміло пояснювати складні концепції.

Методична культура як важлива характеристика професіоналізму майбутніх викладачів правових дисциплін не утворюється формально, догматично, через просту репродукцію знань, умінь та навичок. Практика свідчить про те, що не всі можливості університетської підготовки використовуються для подолання протиріччя, яке має місце між перспективними завданнями підготовки творчого спеціаліста та репродуктивним характером методичної підготовки майбутніх викладачів. Для подолання цієї суперечності потрібний механізм забезпечення кожному здобувачу освіти методичного зростання. Мета формування методичної культури майбутнього викладача правових дисциплін – сформувати його як особистість, яка готова до відтворення, розвитку і трансформації всебічної культури суспільства в якому вона існує; здійснювати професійну педагогічну діяльність на основі методичної культури і досягнутого рівня її сформованості, цілісно сприймати освітній процес і сприймати особистість як унікальну, що здатна до індивідуального розвитку; формування особистості майбутнього фахівця, що володіє високим рівнем методичної культури та здатний до перетворюючої творчої діяльності, володіє знаннями, вміннями та навичками в педагогічній галузі, вміння бачити та вирішувати професійно-педагогічні проблеми і задачі [13, 14]. Здобувача освіти необхідно залучати до активної методичної діяльності, щоб він зміг досягти позитивної динаміки зростання рівня своєї методичної культури через реалізацію мети та

виконання завдань, які постійно ускладнюються та впливають на накопичення його методичного досвіду.

Реалізація основних освітніх програм повинна забезпечуватися науково-педагогічними кадрами, що мають, як правило, базову освіту, що відповідає профілю дисципліни, та систематично займаються науковою та (або) науково-методичною діяльністю [15]. На жаль, не рідкісні випадки, коли через відсутність відповідних кадрів, викладання дисциплін правової спрямованості здійснюється не фахівцями в галузі права, що викликано загальною проблемою відтоку висококваліфікованих педагогічних кадрів із системи освіти через внутрішні та зовнішні переміщення, пов'язані з повномасштабним вторгненням в нашу країну і чимало пов'язано з неналежною оплатою праці працівників освіти. Сформована на високому рівні методична культура дає можливість викладачеві орієнтуватися в сучасних науково-методологічних, методичних підходах до здійснення педагогічної діяльності, ефективно використовувати інноваційні та новітні інформаційні технології навчання. Викладач із високим рівнем методичної культури не лише зможе використовувати та адаптувати готові методичні рішення, а й самостійно здійснювати пошук нових педагогічних ідей; мобільно, творчо втілювати в освітній процес нові досягнення педагогіки, психології та предметних методик [16, 17].

Сучасні освітні стандарти висувають високі вимоги до рівня методичної культури викладача. Сучасний викладач має активно включатись у творчий методичний пошук, бути готовим застосовувати у своїй методичній діяльності методи наукового дослідження. Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти» висуває високі вимоги до рівня методичної підготовки фахівця. Він повинен уміти використовувати у своїй діяльності весь комплекс сучасних педагогічних, освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій, вміло організовувати та спрямовувати самостійну пізнавальну активність учнів. При цьому застосування цих технологій має працювати на досягнення предметних, метапредметних та особистісних результатів навчання,

закладених у цей стандарт. Реалізація в педагогічному процесі вимог стандартів вимагає від викладача активного включення до творчого методичного пошуку. Педагог повинен безперервно аналізувати результати своєї методичної діяльності, розробляти нові методичні прийоми для включення всіх здобувачів освіти в освітній процес у режимі співпраці [18]. Важливим елементом методичної діяльності викладача в цих умовах стає глибокий аналіз змісту навчальної інформації з метою виявлення її освітнього, виховного та розвиваючого потенціалу. На основі глибокого аналізу змісту навчального матеріалу викладач має провести відбір тих методів, методичних прийомів, педагогічних та освітніх технологій, які сприятимуть найбільш повній реалізації даного потенціалу в освітньому процесі. Тут на перший план виходить активна творча позиція самого викладача. Будучи суб'єктом методичної діяльності, він у процесі творчого пошуку створює таку систему методів та прийомів навчання, яка найповніше відповідає поставленим цілям. У цьому виявляється рівень сформованості методичної культури викладача [19].

Методична культура може досліджуватися з двох сторін: з одного боку, методична культура, є ідеальною конструкцією, яка відображає уявлення викладача про організацію та здійснення методичної діяльності, свідчить про готовність викладача до повноцінної участі в методичній діяльності, передбачаючи наявність стійких інтересів, ціннісних орієнтацій, методичних компетенцій у сфері цього виду професійно-педагогічної діяльності; з іншого боку, методична культура викладача – це міра та спосіб його творчої самореалізації у методичній діяльності.

У сучасних умовах викладач має володіти розвиненою методичною культурою вже на ранніх етапах своєї професійної діяльності. Таким чином, актуальним стає питання формування методичної культури викладача у здобувачів освіти вищого навчального закладу. Робота з формування методичної культури повинна вестися вже з першого курсу. Для становлення методичної культури недостатньо знайомства здобувачів освіти із методикою викладання

дисципліни в рамках відповідного курсу. Для її становлення потрібна глибока інтеграція дисциплін психолого-педагогічної, методичної та предметної підготовки. Вивчення дисциплін предметної підготовки має вестись у контексті майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти. Здобувачам освіти важливо отримати уявлення про те, як у практичній діяльності викладача співвідносяться психолого-педагогічні, методичні знання й вміння та знання конкретної дисципліни. Крім того, важливим є здобуття практичного досвіду методичної діяльності, в рамках якої відбувається інтеграція знань, умінь та навичок, здобутих у процесі вивчення різних дисциплін [20].

Тільки на основі такої глибокої інтеграції можливе формування у здобувачів освіти методичної культури, що розуміється як міра та спосіб творчої самореалізації викладача у процесі вирішення професійних завдань у методичній діяльності. Основою формування методичної культури викладача є пред'явлення здобувачам освіти у процесі навчання різних форм та методів методичної діяльності. Пред'явлення таких форм та способів відбувається в контексті професійно-педагогічної діяльності та на основі власної пізнавальної активності здобувачів освіти. Форми методичної діяльності, що пред'являються, сприяють організації їх самостійної пізнавальної активності, за допомогою чого відбувається наповнення даних форм особистісно-значущим змістом. Саме наповнення форм методичної діяльності педагога особистісно-значущим змістом є основою становлення суб'єктності майбутнього викладача в галузі методичної діяльності та надалі – розвитку методичної культури викладача. Наповнення форм методичної діяльності особистісно-значущим змістом відбувається в ході вирішення професійно-педагогічних завдань у режимі співтворчості, співдіяльності. Співтворчість передбачає спільну творчу діяльність, організацію діалогічного спілкування, активність усіх суб'єктів спільного творчого процесу.

Застосування форм методичної діяльності у процесі вивчення предметних дисциплін сприяє створенню контексту

професійної діяльності. Завдяки створенню контексту професійної діяльності здобувачі освіти не тільки освоюють предметний зміст дисципліни, але й розуміють, як цей зміст співвідноситься з професійною діяльністю викладача, освоюють способи та прийоми інтеграції предметного, методичного та психолого-педагогічного знання. Тут важливим компонентом є практико-орієнтованість освітнього процесу. Цей підхід сприяє і формуванню професійних компетенцій здобувачів освіти, закладених у стандартах. Здобувачі освіти повинні не лише освоїти запропоновані форми методичної діяльності, а й набути практичного досвіду їх використання. Це досягається шляхом надання практико-орієнтованих завдань характеру міні-проектів із використанням форм методичної діяльності викладача. Кожне завдання має закінчуватися отриманням конкретного методичного продукту. Також бажано створити умови для апробації результатів методичної діяльності здобувачів освіти у реальній педагогічній практиці. Організація практик створює додаткову мотивацію в здобувачів освіти до професійного саморозвитку та сприяє глибшому освоєнню змісту навчального матеріалу. Тут можна використовувати систему професійних проб, що проводяться з урахуванням освітніх установ [15].

Юридична освіта посідає пріоритетне місце в системі вищої школи. Від викладачів правових дисциплін, їхньої професійної компетентності залежать теоретична підготовка, практичні навички, а, зрештою, кваліфікація юриста. Посилення наукового та педагогічного потенціалу вищої школи в контексті модернізації юридичної освіти бачиться нам у досягненні мети формування професійно-педагогічної, науково-дослідної компетентності викладача, що дозволяє вирішувати професійні завдання відповідно до стратегічних цілей реформування всієї системи освіти, націленість підвищення кваліфікації на знаний компонент не тільки у предметній галузі, а й у галузі психології, педагогіки, методики викладання, інформаційно-комунікативних технологій. Професійно-педагогічна компетентність у рамках системно-діяльнісного підходу передбачає пріоритет педагогічної

складової у професійній діяльності викладача правових дисциплін [21]. Як свідчить У. Ю. Безкоровайна зі співавторами в основі освітніх стандартів, що розробляються в сьогодні, лежить компетентнісний підхід, заснований на компетенції як узагальненій характеристиці, що визначає готовність фахівця використовувати весь свій потенціал (знання, вміння, досвід та особисті якості) для успішної діяльності в певній професійній галузі. Цей підхід, на думку фахівців, має консолідувати систему освіти та сприятиме зміцненню української державності [22].

Аналіз різних точок зору свідчить про те, що вчені розглядають дефініцію «методична культура» по-різному. Одні дослідники визначають, що методична культура – це певна структура у методичній підготовці викладача, що має структурні компоненти; інші – необхідний набір методичних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, треті – комплекс методичних знань, методичного мислення, особистісних якостей, де провідна роль приділяється морально-психологічним якостям тощо.

Узагальнюючи вищезазначені підходи вчених до феномену методичної культури викладача, ми дійшли висновку, що методичну культуру можна розглядати здебільшого з двох позицій: 1) як елемент професійно-педагогічної культури; 2) як інтегративне чи складне особистісне утворення викладача, яке характеризує способи його методичної діяльності.

Аналіз наукових джерел вказує на те, що при визначенні сутності методичної культури акцентується увага на особистісній та діяльнісній складовій (ціннісне ставлення до методичної діяльності та її результатів, здатність до творчого саморозвитку; володіння знаннями, вміннями та навичками методичної діяльності, здатність до прийняття та трансляції культурних норм у процесі методичної діяльності та оформлення її результатів). Методична культура як складне особистісне утворення є інтегрованим показником та умовою ефективної професійної методичної діяльності, орієнтованої на творчу методичну діяльність, на освоєння та створення інноваційних технологій

навчання, саморозвиток та самовдосконалення; найвищою формою активності, самостійності, творчої діяльності викладача. Викладачеві необхідно мати методичну культуру, яка дозволяє оперувати методами, прийомами, технологіями, інноваціями тощо у здійсненні, організації, контролі навчального процесу; допомагає виявити свої власні сильні та слабкі сторони професійної, методичної діяльності.

Ми можемо констатувати, що методична культура викладача як складової професійно-педагогічної культури є специфічним проєктуванням загальної та педагогічної культури у сферу методичної діяльності. Методична культура викладача поєднує у собі такі елементи: наслідування певних норм, інструкцій, напрацьованих прийомів; творчість, індивідуальність, імпровізацію змісту. Вона є сукупністю особистісних досягнень викладача, пов'язаних із освоєнням даних культурних норм, за допомогою професійної взаємодії з професійно-педагогічним співтовариством.

Будь-який суттєвий результат професійної методичної діяльності впливає на становлення та розвиток методичної культури викладача. У процесі цієї діяльності здійснюється оновлення цінностей, удосконалення зразків культури викладача, змінюються його якісні та кількісні характеристики. Володіння системою способів та прийомів, що становлять технологію методичної діяльності, є показником сформованості методичної культури викладача. Власне, пізнаючи педагогічну реальність за допомогою індивідуально засвоєних елементів суспільного досвіду, викладач одночасно створює нові форми та способи діяльності. Отриманий в індивідуальній діяльності досвід, переробляється, узагальнюється викладачем у груповій діяльності та надалі набуває нової форми.

У зв'язку з вищевикладеним ми під методичною культурою викладачів правових дисциплін будемо розуміти складне особистісне утворення, що представляє сукупність особистісних якостей та професійних дій, таких як: здатність творчо організовувати педагогічний процес; здатність використовувати різні засоби, форми, методи та прийоми у вирішенні методичних

завдань; здатність конструювати педагогічну взаємодію з учнями з урахуванням співробітництва; здатність до рефлексії та саморозвитку з метою успішної реалізації методичної діяльності та накопичення методичного досвіду.

На відміну від методичної грамотності, яка розглядається як необхідний елемент становлення педагогічної культури, що характеризується оволодінням елементарними засобами методичної діяльності, методична культура розглядається нами як деяке інтегроване утворення в спектрі педагогічної культури викладача правових дисциплін, збагачене сукупністю особистісних якостей, що рефлектуються, виявляються в ситуаціях, наближених до професійних, є суспільно цінними у сфері обраної діяльності і

представляє засвоєний і повсякденний рівень методичної майстерності у в професійній діяльності, що відображає досягнення наукової думки та практичного досвіду в інтересах вирішення завдань за професійним призначенням. Відмінною рисою виступає її повсякденний прояв через індивідуальний стиль професійної діяльності. Методична культура викладача правових дисциплін включає розуміння сутності навчально-виховного процесу у вищій школі, застосування різноманітних методів і форм навчання та виховання, а також уміння адаптувати свої методики під різні групи здобувачів освіти та вибору вектора професійно-особистісного саморозвитку.

Висновки

Проведений аналіз науково-педагогічних праць свідчить про те, що, незважаючи на певну проробку феномену «методична культура викладача», вчені розглядають його по-різному, але головними в цьому феномені вбачають здібності вирішувати методичні завдання викладачем. Одні дослідники визначають, що методична культура викладача – це певна структура в методичній підготовці викладача, що має структурні компоненти; інші – необхідний набір методичних знань, умінь, навичок та особистісних якостей, треті – комплекс методичних знань, методичного мислення, особистісних якостей, де провідна роль приділяється морально-психологічним якостям тощо. Узагальнюючи підходи вчених до цього феномену, ми розглянули методичну культуру з двох основних існуючих позицій або як елемент професійно-педагогічної культури, або як інтегративне складне особистісне утворення викладача, яке характеризує способи його методичної діяльності.

Згідно з першою позицією, який виділяє як пріоритет людську природу, вважаємо, що всі складові педагогічної культури, а саме: науковий світогляд та ерудиція, духовний розвиток, педагогічні здібності, особистісні якості, педагогічна техніка, педагогічна майстерність, методична культура, культура мови і спілкування, прагнення до саморозвитку та

самовдосконалення, утворюють єдину систему, в якій кожний елемент має відносну автономність, свої особливі характеристики і слугує для забезпечення професійно-педагогічної підготовки фахівця. Згідно з другою позицією, методичну культуру викладача визначаємо як інтегроване особистісне утворення, що формується при навчанні через привласнення і відтворення усталених традицій, ціннісних орієнтацій здобувачами освіти у вищих навчальних закладах через зміст та способи організації власної педагогічної діяльності, адекватних природі педагогічних та фахових дисциплін.

Таким чином, узагальнюючи проаналізовані уявлення про «методичну культуру викладача» та сучасну актуальність правової освіти, ми визначили «методичну культуру викладача правових дисциплін» як сукупність знань, навичок та умінь, пов'язану з творчою організацією педагогічного процесу, використанням та адаптацією готових методичних рішень, самостійним пошуком нових педагогічних ідей, взаємодією зі здобувачами освіти з урахуванням індивідуальних особливостей та на умовах співробітництва, із системою взаємопов'язаних цінностей, особистісно-професійним самовдосконаленням і накопиченням методичного досвіду, а також спрямовану як на досягнення особистісно-професійного зростання здобувачів освіти, так і на підвищення

якості освіти та розвиток вищої освіти в Україні.

У цілому, аналіз феномена «методична культура викладача правових дисциплін» показує актуальність та важливість питання, потребує більш детального вивчення та визначення

напрямку подальших його досліджень, зокрема необхідності виділення рівнів методичної культури, визначення їх критеріїв, групи педагогічних умов та особливостей формування.

Конфлікт інтересів

Автор заявляє, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автор повністю дотримувався етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Список використаної літератури

1. Кумков, Д. Л. Розвиток правової освіти сучасної України: історико-правовий аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 18 : Економіка і право. 2014. Вип. 26. С. 203–209. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nc_hnpu_018_2014_26_34
2. Концепція розвитку педагогічної освіти: наказ МОН України № 776 від 16.07.2018 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
3. Педагогічна Конституція Європи. Преамбула. *Вища освіта України*. 2013. № 3. С. 111-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_3_17
4. Княжева, І. Методична культура педагога як інтегративна характеристика його загальної і професійно-педагогічної культури. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. 39(1). 44-51. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Ppps_2011_39%281%29_9
5. Княжева, І. А. Сутність феномена «методична культура викладача вищої школи». *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2015. Том 1. Вип. 67. С. 240-245. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/3140>
6. Сорочан, Т. М., Білоножко, О. В. Педагогічні умови розвитку професійної культури вчителів ліцею в системі методичної роботи. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*. 2021. Вип. 17 (46). С. 161-175. URL: <http://umo.edu.ua/pedagoghichni-nauki-vipuski/zbirnik-naukovikh-pracj-visnik-pisljadiplomnoji-osviti-serija-pedagoghichni-nauki-vipusk-1746-2021>
7. Siru Myllykoski-Laine, Liisa Postaref, Mari Murtonen, Henna Vilppu. Building a framework of a supportive pedagogical culture for teaching and pedagogical development in higher education. *Higher Education*. 2023. Vol. 85. Pp. 937–955. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00873-1>
8. Kálmán, O., Tynjälä, P., Skaniakos, T. Patterns of university teachers' approaches to teaching, professional development and perceived departmental cultures. *Teaching in Higher Education*. 2020. Vol. 25(5). Pp. 595–614. DOI: <https://doi.org/10.1080/13562517.2019.1586667>
9. Павленко, О. О. Формування методичної культури викладача економіки: теоретико-методологічний аспект : монографія. Кривий Ріг : Роман Козлов, 2016. 472 с.
10. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток: колективна монографія / кол. авт.; відп. ред. Г. Є. Улунова. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 300 с. URL: https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Profesiyna_kultura.pdf
11. Гриньова, В. М. Педагогічна культура майбутнього вчителя – організатора міжкультурної взаємодії школярів. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2015. Вип. 1. С. 130-133. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3574/1/Grin%E2%80%99ova.pdf>

12. Ничкало, Н. Г. Випереджувальна функція науково-методичного забезпечення розвитку професійної освіти і навчання. *Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання*: збірник матеріалів XII звітної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 5-19 березня 2018 р.) / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич. К. : ІПТО НАПН України, 2018. С. 13-20. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710960/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%96%D1%8F_1_1.pdf
13. Нікула, Н. В. Особливості розвитку методичної культури вчителя у процесі професійної підготовки. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4. С. 148-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_4_40
14. Павленко, О. О. Критерії, показники та рівні сформованості методичної культури викладача економіки. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 194, 40-46. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-40-46>
15. Пальшкова, І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя: навч. посібник. К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. 192 с.
16. Павленко, О. О. Методична діяльність викладача економіки як педагогічна проблема. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія "Педагогічні науки"*. 2018. Вип. 167. С. 33-39 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nz_p_2018_167_8
17. Пріма, Р. М. Інноваційна методична культура майбутнього педагога як пріоритетна складова частина його професійної компетентності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Педагогічні науки»*. 2014. №. 8 (285). С. 23–26. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6609/1/5.pdf>
18. Професійний стандарт «Викладач закладу вищої освіти»: наказ МОН України №1466 від 16 жовтня 2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vykladach-zakladu-vyshchoi-osvity1466>
19. Murtonen, M., Vilppu, H. Change in university pedagogical culture – the impact of increased pedagogical training on first teaching experiences. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*. 2020. Vol 19. No 3. Pp. 367–383. DOI: <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.3.20>
20. Прокопчук, В. Методична компетентність вчителя історії та правознавства як складова професійної компетентності. *Педагогічний часопис Волині*. 2017. №2(5). С. 95-102. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13220/1/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf>
21. Шестоपालюк, О. О. Структура професійної компетентності учителів правознавства. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспектива*. 2014. Випуск 1(8). С.145-153. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=OD_2014_1_22
22. Безкоровайна, У. Ю., Неділько, Р. В., Тверда, І. І. Міжнародний досвід формування компетентнісного підходу в медсестринській освіті. *Медсестринство*. 2023. № 3–4. С. 171-179. DOI: <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2023.3-4.14560>

Стаття надійшла до редакції 08.11.2024

Стаття рекомендована до друку 10.12.2024

O. O. ONYSHCHENKO,

PhD Student Department of Pedagogy, Methods and Management of Education
e-mail: aa.unimed@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6686-298X>
V. N. Karazin Kharkiv National University,
16, Universitetskaya Str, Kharkiv, 61003, Ukraine

METHODOLOGICAL CULTURE OF A TEACHER OF LAW DISCIPLINES: RESEARCH OF THE PHENOMENON

Purpose. To study the relevance of the problem related to the methodological culture of a future teacher of law disciplines; to define the essence of the concepts “culture”, “methodological culture” in the scientific literature; to provide the author's definition of the concept “methodological culture of a future teacher of law disciplines”.

Methods. The methods of theoretical analysis of actual, scientific research, normative legal documents and legislative acts have been used, in particular: to clarify the content of the concepts being studied - systematization and generalization; to summarize the theoretical and methodological problems of the study - analysis and synthesis; the essential content of the category “methodological culture of a teacher of law disciplines” - generalization and simultaneous specification.

Results. The relevance of the problem under research is substantiated at the present stage of modernization and transformation of education in the context of the implementation of educational standards of vocational education. It is emphasized that there has been a significant expansion of the content field of the teacher's professional activity related to the educational and methodological support of the educational process: development of educational program documentation, control methods, methodological support of the educational process, design of educational content according to the requirements of the state educational standard. Above mentioned imposes increased requirements on the methodological activities of a teacher, his/her methodological culture, and requires a new understanding of the essence characterizing the teacher's methodological culture. It has been analyzed that in the modern scientific literature there are different approaches to the study of the concept of teacher's methodological culture. It has been found that methodological culture implies a high level of development of the teacher's personality and his/her professional skills in organizing and implementing the educational process. The methodological culture formed at a high level enables the teacher to navigate modern scientific and methodological approaches to pedagogical activity, to effectively use innovative and new information technologies in education. The developed high level of methodological culture will not only help to use and adapt ready-made methodological solutions, but also to independently search for new pedagogical ideas; to mobilize and creatively implement new achievements in pedagogy, psychology and subject methods in the educational process. Different approaches to the definition of “culture”, “pedagogical culture”, “pedagogical culture of a teacher” have been analyzed and the variety of definitions has been systematized, highlighting the essential features of this category. The analysis of different points of view shows that scientists consider the definition of “methodological culture” in different ways. Some researchers define methodological culture as a certain structure in the methodological training of a teacher that has structural components; while others define it as a necessary set of methodological knowledge, skills, abilities and personal characteristics, and some define it as a complex of methodological knowledge, methodological thinking, personal traits, where the leading role is given to moral and psychological qualities, etc. It has been determined that the methodological culture of the teacher as a component of the professional and pedagogical culture is a specific projection of general and pedagogical culture into the field of methodological activity. It is a set of the teacher's personal achievements related to the development of these cultural values through professional interaction with the professional and pedagogical community. The methodological culture of a teacher of law disciplines includes an understanding of the essence of the educational process in higher education, the use of various methods and forms of teaching and training, as well as the ability to adapt their methods to different groups of students and the choice of the vector of professional and personal self-development.

Conclusions. On the basis of generalization and simultaneous specification of scientific approaches and viewpoints, the methodological culture of teachers of law disciplines is defined as a complex personal development representing a set of personal characteristics and professional actions, such as: the ability to creatively organize the pedagogical process; the use of various means, forms, methods and techniques in solving

methodological problems; the possibility to construct pedagogical interaction with students considering cooperation; the ability to reflect and self-development for successful implementation of the methodological culture. The author outlines the prospects for further research on the methodological culture of teachers of law disciplines, in particular, the importance of distinguishing the levels of methodological culture, defining their criteria, groups of pedagogical conditions and specific features of its formation.

KEY WORDS: culture, methodological culture, methodological culture of a teacher of law disciplines, applicant for education, higher educational institution.

References

1. Kumkov, D. L. (2014). The development of modern Ukraine legal education: historical and legal aspects. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanova*. Series 18: Economics and law, 26, 203–209. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nchnpu_018_2014_26_34 (in Ukrainian).
2. Concept of development of pedagogical education: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 776 dated July 16, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (in Ukrainian).
3. Pedagogical Constitution of Europe. Preamble. (2013). *Higher Education of Ukraine*, 3, 111-116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vou_2013_3_17 (in Ukrainian).
4. Knyazheva I. (2011). Methodical culture of a teacher as an integrative characteristic of his general and professional-pedagogical culture. *Psychological and pedagogical problems of the modern school*, 39(1), 44-51. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Ppps_2011_39%281%29_9 (in Ukrainian).
5. Knyazheva I. A. (2015). Essence of the phenomenon "Methodological culture of the lecturer". *Collection of scientific works "Pedagogical sciences"*, 1(67), 240-245. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/3140> (in Ukrainian).
6. Sorochan, T. M., Bilonozhko, O. V. (2021). Pedagogical conditions for development of lyceum teachers' professional culture in the methodical work system. *Bulletin of Postgraduate education. Educational Sciences Series*, 17 (46), 161-175. URL: <http://umo.edu.ua/pedagogichni-nauki-vipuski/zbirnik-naukovikh-pracj-visnik-pisljadiplomnoji-osviti-serija-pedagogichni-nauki-vipusk-1746-2021> (in Ukrainian).
7. Siru Myllykoski-Laine, Liisa Postaref, Mari Murtonen, Henna Vilppu. (2023). Building a framework of a supportive pedagogical culture for teaching and pedagogical development in higher education. *Higher Education*, 85, 937–955. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-022-00873-1>
8. Kálmán, O., Tynjälä, P., Skaniakos, T. (2020). Patterns of university teachers' approaches to teaching, professional development and perceived departmental cultures. *Teaching in Higher Education*, 25(5), 595–614. DOI: <https://doi.org/10.1080/13562517.2019.1586667>
9. Pavlenko, O. O. (2016). Formation of methodological culture of an economics teacher: theoretical and methodological aspect, Kryvyi Rih, Roman Kozlov. (in Ukrainian).
10. Ulunova, G. Ye. (editor-in-chief). (2016). Professional culture: essence, professional features, development, Sumy, Publishing house of Sumy State University named after A. S. Makarenko. URL: https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Profesiyna_kultura.pdf (in Ukrainian).
11. Hrynova, V. M. (2015). Pedagogical culture of the future teacher – organizer of intercultural interaction of schoolchildren. *Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky*, 1, 130-133. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3574/1/Grin%E2%80%99ova.pdf> (in Ukrainian).
12. Nychkalo, N. G. (2018). The anticipatory function of scientific and methodological support for the development of vocational education and training. *Scientific and methodological support for vocational education and training: collection of materials of the 12th All-Ukrainian scientific and practical conference* (Kyiv, March 5-19, 2018) URL:

- https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710960/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%96%D1%8F_1_1.pdf (in Ukrainian).
13. Nikula, N. V. (2014). Peculiarities of the development of a teacher's methodological culture in the process of professional training. *New pedagogical thought*, 4, 148-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_4_40 (in Ukrainian).
 14. Pavlenko, O. O. (2021). Criteria, indicators and levels of formation of the economics teacher's methodological culture. *Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences*, (194), 40-46. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-194-40-46> (in Ukrainian).
 15. Palshkova, I. O. (2011). Pedagogy: professional and pedagogical culture of a teacher, Kyiv, Publishing House "Slovo". (in Ukrainian).
 16. Pavlenko, O. O. (2018). Methodical activity of an economics teacher as a pedagogical problem. *Scientific notes [of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vinnichenko]*. Series: *Pedagogical sciences*, 167, 33-39. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nz_p_2018_167_8 (in Ukrainian).
 17. Prima, R. M. (2014). Innovative methodological culture of a future teacher as a priority part of the professional competence. *Scientific Bulletin of the East European National University named after Lesia Ukrainka. Series: Pedagogical Sciences*, 8(285), 23-26. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6609/1/5.pdf> (in Ukrainian).
 18. Professional standard "Teacher of a higher education institution": order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 1466 of October 16, 2024. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vykladach-zakladu-vyshchoi-osvity1466> (in Ukrainian).
 19. Murtonen, M., Vilppu, H. (2020). Change in university pedagogical culture – the impact of increased pedagogical training on first teaching experiences. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(3), 367-383. DOI: <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.3.20>
 20. Prokopchuk, V. (2017). Methodical competence history teachers and law as constituent of professional competence. *Pedagogical Journal Volyn*, 2(5), 95-102. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/13220/1/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D1%80%D0%B5%D0%BF%D0%BE%D0%B7%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B9.pdf> (in Ukrainian).
 21. Shestopalyuk, O. O. (2014). Structure of professional competence of future law teachers. *Adult education: theory, experience, perspectives*, 1(8), 145-153. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=OD_2014_1_22 (in Ukrainian).
 22. Bezkorovayna, U. Y., Nedilko, R. V., Tverda I. I. (2023). International experience in the formation of a competency approach in nursing education. *Nursing*, (3-4), 171-179. DOI: <https://doi.org/10.11603/2411-1597.2023.3-4.14560> (in Ukrainian).

The article was received by the editors 08.11.2024

The article is recommended for printing 10.12.2024